

DOI: 10.32347/2076-815X.2024.85.698-710

УДК 721

к.арх., доцент **Шкляр С.П.**,
svetlanashklyar1980@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7322-5428,**Василькова І.Є.**,
X.proektirovshik@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1430-7102 ,Харківський національний університет
міського господарства імені О.М. Бекетова

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО І АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОГО ВІДНОВЛЕННЯ БУДІВЕЛЬ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Розглядаються проблеми та перспективи відновлення первісної функції будівель закладів дошкільної освіти (дитячих садків), які зараз використовуються не за призначенням, у житлових районах великих і найбільших міст. Обґрунтовується потреба у функціональному відновленні об'єктів. Вивчається і аналізується фактичне функціональне використання будівель колишніх дитячих садочків. Досліджується ставлення суспільства до питання функціонального відновлення закладів дошкільної освіти на базі існуючих будівель. Виявляються основні архітектурно-будівельні та соціально-економічні проблеми функціонального та архітектурно-планувального відновлення існуючих будівель на шляху їх перетворення на сучасні заклади дошкільної освіти.

Ключові слова: дитячий садок; заклад дошкільної освіти; функціональне відновлення; архітектурно-планувальне відновлення; реконструкція; адаптація.

Постановка проблеми

Геополітичні реалії, у яких на даний час перебуває наша держава, накладають відбиток на усі сфери людської діяльності, у тому числі на архітектуру і містобудування. Внаслідок військових дій зруйнована величезна кількість пам'яток архітектури і житлового фонду. Крім того, значних ушкоджень і руйнувань зазнала чимала кількість освітніх закладів, включно зі школами та дошкільними навчальними закладами. Згідно з офіційними даними, лише у Харкові станом на серпень 2022 року зруйновано чи ушкоджено понад 100 шкіл та 60 дитячих садочків [4]. І усі ці об'єкти мають відбудовуватися і відновлюватися. При цьому, освітні заклади мають посідати не останню роль у даному списку, оскільки саме освітній процес є однією з головних складових життєдіяльності сучасного суспільства, який входить в життя людини вже з

перших років її життя. Отже, в контексті комплексної відбудови зруйнованих міст чи міських районів цілком закономірним є надання великої уваги проблемі відбудови та архітектурного формування дитячих навчальних закладів.

Разом з тим, не можна забувати про вкрай складну економічну ситуацію, що склалася в державі в цілому і у найбільш постраждалих містах і регіонах зокрема. Тому одним із пріоритетних критеріїв вибору проєктних рішень для будівництва і відбудови будь-яких архітектурних об'єктів має бути їх економічність.

Водночас, у великих і найбільших містах України існує й інша проблема, пов'язана з дитячими дошкільними навчальними закладами, яка була об'єктом дослідження авторів впродовж кількох останніх років – наявність в структурі житлових районів значної кількості будівель колишніх дитячих садків, які наразі використовуються не за призначенням. Після розпаду СРСР в Україні спостерігався спад економічного розвитку, що спричинив демографічну кризу (приблизно 1992–2000 рр.). Значна кількість дошкільних закладів заповнювалася не на повну потужність, через що будівлі дитячих садків реорганізувалися і адаптувалися до інших функцій: були перетворені на адміністративні установи, приватні виробничі підприємства, або в одній будівлі розміщувалося одразу кілька організацій. Особливо гострою ця проблема постала у великих спальних районах, де в структурі мікрорайонів з 3–5 дитячих садків (проектувалися з урахуванням норм доступності та чисельності населення) діючими залишилися 1–2 заклади дошкільної освіти. Станом на осінь 2021 р., у зв'язку зі збільшенням народжуваності, усі вони були переповненими. На сьогодні, через активні бойові дії, наповнюваність дошкільних навчальних закладів та шкіл і потреба у вільних місцях у них має суттєві регіональні відмінності: максимальною є потреба в західних областях України, де сконцентрована основна кількість внутрішньо переміщених осіб. Проте після закінчення війни потреба в навчальних закладах буде максимальною у південних, східних та північно-східних областях, які зазнали найбільших руйнувань [3, 10].

Третьою складовою проблеми є те, що кілька років тому в країні були оновлені державні будівельні норми в галузі проектування шкіл і закладів дошкільної освіти. І тепер навіть усі діючі дитячі садки, зведені за типовими проєктами за часів колишнього СРСР, не відповідають чинній нормативній базі і мають бути реконструйовані та приведені до нових стандартів, що призведе до ще більшого скорочення кількості місць у дитячих садках.

Комплексний аналіз усіх вище означених проблем – руйнування значної кількості навчальних закладів, використання будівель дитячих садків не за призначенням та їх невідповідність чинним державним будівельним нормам – спонукає до дослідження можливостей і перспектив функціонального і

архітектурно-планувального відновлення будівель колишніх дитячих садків і їх адаптації до потреб дошкільної та початкової шкільної освіти.

Отже, **актуальність дослідження** зумовлена кількома складовими: 1) руйнування чи ушкодження внаслідок бойових дій значної кількості існуючих закладів дошкільної освіти та шкіл; 2) використання не за призначенням значної кількості будівель дитячих дошкільних закладів [18, 19]; 3) невідповідність існуючих закладів дошкільної освіти, зведених у 70–80-х рр. ХХ ст., чинним державним нормам (за функціональним складом приміщень, показниками площі приміщень на одну дитину, інклюзивності будівлі в цілому і окремих приміщень тощо) [16, 17]; 4) відсутність умов архітектурної доступності в значній кількості дитячих освітніх закладів та необхідність їх розумного пристосування до потреб дітей з інвалідністю (забезпечення інклюзивності освітнього процесу) [1, 15, 20]; 5) відсутність у переважній більшості освітніх закладів укріплень, які б гарантували безпеку дітей.

Мета дослідження – аналіз проблем та перспектив функціонального і архітектурно-планувального відновлення будівель колишніх дитячих садків і їх реорганізації на заклади дошкільної та початкової шкільної освіти. **Завдання дослідження:** 1) аналіз наявності в житлових районах будівель колишніх дитячих садків, які на даний час використовуються не за призначенням; 2) вивчення ставлення суспільства до функціонального відновлення дитячих дошкільних закладів; 3) аналіз проблем відновлення первісної функції будівель колишніх дитячих садків, які зараз використовуються не за призначенням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз існуючого стану проблеми показує, що в галузі дослідження базовими можна вважати роботи: Потапчук І., Бичковської Л., Юрчишин О., Гнесь І., Лучко Л., Кисельова В., де аналізуються принципи формування планувальної і об'ємно-просторової структури закладів дошкільної освіти; Ковальської Г., Проскуракова В., Шулдан Л., Слєпцова О., Сьомки С., Олешко О., Петровської Ю., у яких розглянуто проблеми і сучасні напрями проектування загальноосвітніх закладів; Потапчук І., Бичковської Л., Саєнко Д., де проаналізовано сучасні світові тенденції проектування дитячих освітніх об'єктів; Байди Л., Красюкової-Еннс О., де аналізується специфіка формування архітектурного середовища для дітей-інвалідів. В цілому ж, аналіз наукових досліджень показує, що переважна більшість робіт стосуються будівництва нових чи реконструкції діючих закладів дошкільної освіти та шкіл. Проблема відновлення первісної функції будівель дитячих садків, що зараз використовуються не за призначенням, на теоретичному рівні майже не розроблена, що ще раз доводить актуальність даного наукового дослідження.

Основна частина

Аналіз наявності в житлових районах будівель колишніх дитячих садків, які на даний час використовуються не за призначенням

В якості натурної бази для дослідження проблеми відновлення первісної функції будівель дитячих садків, що зараз використовуються не за призначенням, був обраний найбільший житловий масив м. Харків – Салтівка, – зведений у 70–80-х рр. ХХ ст. Будівлі дитячих садків у його структурі, так само, як і житлові будинки, зводилися за типовими проектами зі збірних залізобетонних панелей [6, 7].

В процесі дослідження, проведеного восени 2021 р., аналізувалася територія дев'яти мікрорайонів (520, 521, 522, 524, 531, 533, 535, 606 та 607), в структурі яких згідно з генеральним планом було передбачено 47 закладів дошкільної освіти. При цьому було проведене візуальне обстеження та фотофіксація території 22 колишніх дитячих садків і двох відновлених об'єктів, а також опитування місцевого населення щодо подальшого функціонального використання будівель.

Статистика співвідношення діючих закладів дошкільної освіти та будівель колишніх дитячих садків, що використовуються не за призначенням, у досліджуваних мікрорайонах є такою: 520 мікрорайон – 3 діючих (один з них – відновлений), 2 недіючих; 521 мікрорайон – 4 діючих, 3 недіючих; 522 мікрорайон – 4 діючих, 3 недіючих; 524 мікрорайон – 2 діючих, 3 недіючих, 1 – дитячий садок + медична та дозвіллева функції; 531 мікрорайон – 3 діючих, 2 недіючих; 533 мікрорайон – 2 діючих, 3 недіючих; 535 мікрорайон – 3 діючих, 0 недіючих; 606 мікрорайон – 1 діючий, 2 недіючих; 607 мікрорайон – 3 діючих (один з них – відновлений), 3 недіючих.

Таким чином, на досліджуваній території з 47 будівель, що проектувалися як дитячі садки, на сьогодні 21 використовується не за призначенням і в одній будівлі поєднуються дитячий садок та медична і дозвіллева функції. З 25 діючих закладів дошкільної освіти 2 були відновлені протягом останніх дванадцяти років. Тобто, на даний час не за призначенням використовується майже 47% будівель дитячих садків, а ще кілька років тому співвідношення діючих і недіючих об'єктів становило 50 / 50%.

За результатами натурального обстеження (станом на осінь 2021 р.), була виявлена переважно поліфункціональна структура колишніх будівель дитячих садків. При цьому в одній будівлі може поєднуватися одразу 3–4 функції. Кількісне співвідношення організацій різного функціонального призначення є таким:

- дозвіллева функція – 7 організацій; (2 танцювальні студії, центр позашкільної освіти «Мрія» Харківської міської ради, центр дитячого розвитку, дитячий клуб «Happy street», Харківський дитячо-юнацький клуб моряків, Центр дитячої та юнацької творчості № 3);

- освітня функція – 6 організацій (Харківська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат № 3, Комунальний вищий навчальний заклад «Харківська академія неперервної освіти», Дитячо-юнацька спортивна школа № 2, Дитячо-юнацька спортивна школа № 13, Дитяча школа мистецтв № 3);

- виробнича функція – 6 організацій (усі – приватні виробничі підприємства);

- адміністративна функція – 5 організацій (комунальне підприємство «Харківські теплові мережі» Московського району м. Харкова, Управління освіти адміністрації Московського району Харківської міської ради, Харківська державна нотаріальна контора № 11, Територіальний центр надання соціальних послуг Московського району м. Харкова, Київський районний суд м. Харкова);

- медична функція – 4 організації, з них лише одна – дитяча (Міська дитяча стоматологічна поліклініка № 1, реабілітаційний центр «Братерська цитадель», стоматологічний кабінет, лікувально-діагностичний центр «ЦМЕД»);

- спортивна функція – 4 організації (тренажерна зала, фітнес клуб «S-sclub», фітнес-клуб «Феромон», Харківська міська федерація Айкідо);

- господарська функція – 3 організації (усі – автостоянки);

- громадське харчування – 2 організації (обидві – філії комунального підприємства «Міська молочна фабрика-кухня дитячого харчування»);

- житлова функція – 1 організація (Комунальний заклад «Соціальний готель»).

Натурне обстеження також виявило, що у більшості випадків виробничі та адміністративні установи займають усю будівлю, а дозвіллі, освітні, спортивні та інші об'єкти є складовими поліфункціональних структур. Дві будівлі майже не використовуються (оренда частини приміщень) – до 2017 р. розміщувалися адміністративні установи. Є взагалі такі неприпустимі випадки, коли в одній будівлі поєднуються діючий дитячий садок та приватний медико-діагностичний центр. Територія кількох колишніх дитячих садків використовується як автостоянка.

Ставлення суспільства до функціонального відновлення дитячих дошкільних закладів

За результатами опитування місцевого населення, проведеного авторами впродовж 2021 р., переважна більшість респондентів вважає доцільним відновлення первісної функції досліджуваних об'єктів – дитячих садків. Респондентам був запропонований такий перелік установ, які можуть розміщуватися в будівлях колишніх дитячих садочків: заклад дошкільної освіти (дитячий садок), центр дитячого розвитку, освітній заклад, медичний заклад,

спортивний об'єкт, торговельний об'єкт, адміністративна установа, виробниче підприємство.

Результати опитування у відсотковому співвідношенні є такими: заклад дошкільної освіти (дитячий садок) – 62%; спортивний об'єкт – 9%; освітній заклад – 9%; центр дитячого розвитку – 7%; адміністративна установа – 5%; медичний заклад – 4%; торговельний об'єкт – 3%; виробниче підприємство – 1%.

При цьому думки респондентів суттєво відрізнялися залежно від віку і статі. Молоді жінки й жінки середнього віку (мами і бабусі) у переважній більшості надають перевагу відновленню первісної функції будівель і формуванню на їх основі сучасних закладів дошкільної освіти; частина з них підтримує ідею створення центрів дитячого розвитку чи освітніх закладів (з акцентуванням уваги на початковій шкільній освіті). Молодь (вік 18+) не залежно від статі надає перевагу спортивним чи торговельним об'єктам. Люди похилого віку (60+) не залежно від статі хотіли б бачити замість недіючих дитячих садочків торговельні об'єкти, медичні заклади чи адміністративні установи. Чоловіки середнього віку віддають перевагу спортивній чи адміністративній функції, і виключно ця категорія респондентів підтримує ідею збереження існуючих виробничих підприємств на території колишніх закладів дошкільної освіти.

Проблеми функціонального і архітектурно-планувального відновлення будівель колишніх закладів дошкільної освіти

Для відновлення первісної функції будівель дитячих садків, що зараз використовуються не за призначенням, необхідне розв'язання цілої низки проблем в архітектурно-будівельній, соціально-економічній та інших галузях. До головних з цих проблем можна віднести:

- 1) обґрунтування потреби в додаткових місцях у закладах дошкільної освіти;
- 2) визначення джерел фінансування функціонально-планувального відновлення дитячих дошкільних закладів;
- 3) визначення нового місця розташування розміщених у будівлях колишніх дитячих садків об'єктів і установ;
- 4) забезпечення інклюзивності освітнього процесу;
- 5) безпека перебування в дитячому дошкільному закладі (обладнання укриття) [18, 19].

Перша проблема – *обґрунтування потреби в додаткових місцях у закладах дошкільної освіти* – ще до лютого 2022 р. була дуже суперечливою.

З одного боку, існуючі будівлі дитячих дошкільних закладів, зведені за типовими проектами в останні десятиліття ХХ ст., не відповідають чинним нормам площ на одну дитину, і якщо їх реконструювати і привести у відповідність, то кількість дітей, яких обслуговують існуючі дитячі садки,

значно зменшиться. Зараз кількість дітей на групове приміщення становить в середньому 25 осіб, а згідно з новими державними нормами, максимальна наповнюваність груп має становити не більше 15 дітей у ясельних групах (до трьох років) і не більше 20 – у садових групах (3–6 років). Отже, необхідна значна кількість додаткових місць у закладах дошкільної освіти [6, 7, 8, 9, 13].

З іншого боку, в останні роки в країні спостерігається демографічна криза: рівень народжуваності, починаючи з 2013 р., постійно зменшується, що може поставити під сумнів потребу в додаткових місцях у дитячих дошкільних закладах. Проте дана демографічна криза зумовлена тим, що після розпаду колишнього СРСР, впродовж 1991–2000 рр., був дуже низький рівень народжуваності, спричинений економічною кризою, і зараз дітородного віку досягло саме це малочисельне покоління. Дещо пізніше, протягом 2001–2012 рр., спостерігався демографічний бум. Через кілька років це нове покоління потенційно увійде до дітородного віку, що може спричинити нове зростання народжуваності. Отже, до цього часу має бути забезпечена необхідна кількість сучасних закладів дошкільної освіти.

З лютого 2022 р., тобто від початку війни, яка призвела до чисельних руйнувань та ушкоджень будівель дитячих дошкільних закладів та шкіл, потреба у додаткових місцях в закладах дошкільної освіти зросла в рази [4, 3, 10]. І найраціональніший шлях їх забезпечення – реконструкція і відновлення функції будівель дитячих садків, що зараз використовуються не за призначенням.

Друга проблема – *визначення джерел фінансування*. Зважаючи на функціональне призначення об'єктів реконструкції, раціональними можуть бути два варіанти: бюджетні кошти або приватні інвестиції. Відповідно до джерела фінансування визначатиметься форма власності майбутнього освітнього закладу: державний чи місцевий бюджет – державна форма власності, приватні інвестиції – приватний дитячий садок чи приватна початкова школа. Включення до структури житлових мікрорайонів приватних дитячих закладів дозволить розширити спектр освітніх послуг для дітей дошкільного віку, проте ці об'єкти будуть доступними не для усіх верств населення, а місць у дитячому садку потребують усі. Тому пріоритетним має бути перетворення будівель недіючих дитячих садків на заклади дошкільної освіти державної форми власності [12, 14].

Третя проблема – *визначення нового місця розташування розміщених у будівлях колишніх дитячих садків об'єктів і установ* – також є дуже гострою, оскільки потребує чималих коштів на її розв'язання. У багатьох будівлях колишніх дитячих садків на сьогодні розміщені державні установи (районні суди, управління освіти тощо), які не можуть припинити свою діяльність на

тривалий час. Тому, до початку функціонального відновлення будівлі дитячого садка, їм має бути надана інша будівля, яка за своїм архітектурно-планувальним рішенням відповідає функціональним процесам даної установи [5, 11]. Винесення об'єктів іншого функціонального призначення не становить значної проблеми.

Четверта проблема – *забезпечення інклюзивності освітнього процесу* – передбачає реалізацію цілого комплексу заходів, спрямованих на забезпечення умов отримання дошкільної, початкової, середньої та вищої освіти для дітей з обмеженими можливостями (у тому числі з вадами фізичного і розумового розвитку) у навчальних закладах загального типу, а не у спеціалізованих установах, як це практикувалося раніше. Цю проблему можна розділити на три складові: архітектурно-планувальна (перепланування будівель і їх адаптація до потреб і можливостей дітей з інвалідністю), кадрова (забезпечення вихователями відповідної кваліфікації) і економічна (фінансування двох вище згаданих складових) [1, 2, 5].

Остання, п'ята проблема – *безпека перебування в дитячому дошкільному закладі* – також зумовлена воєнними діями, загрозою артилерійських та ракетних обстрілів. Оскільки у переважній більшості випадків територія дитячих садочків межує з територією іншого садочка або школи, можливим рішенням проблеми може бути обладнання укриття між ними, наприклад, під стадіоном. У такому випадку одне укриття обслуговуватиме одразу два об'єкти, що суттєво зменшить витрати на будівництво [5, 11].

Висновки за результатами проведеного дослідження можна звести до таких основних положень:

1. Натурне обстеження дев'яти мікрорайонів «Салтівки» – найбільшого житлового масиву м. Харків – виявило, що майже 47% будівель дитячих садків використовуються не за призначенням (станом на осінь 2021 р.). При цьому значна частина будівель перетворена на адміністративні установи та виробничі підприємства, велика кількість об'єктів є поліфункціональними. І лише у незначній кількості будівель є установи, призначені для дітей (центри дитячого розвитку, танцювальні студії, спортивні школи).

2. За результатами анкетування місцевого населення переважна більшість опитаних – 62% – вважає за доцільне відновлення первісної функції будівель дитячих садків, що зараз використовуються не за призначенням.

3. Функціональне й архітектурно-планувальне відновлення будівель колишніх дитячих садків, що використовуються не за призначенням, в існуючих соціально-економічних умовах України є оптимальним шляхом забезпечення необхідної кількості місць у закладах дошкільної і початкової шкільної освіти. Найбільш раціональним є функціональне відновлення будівель

колишніх дитячих садків, у яких зараз знаходяться виробничі підприємства, адміністративні установи, або тих, де згруповані кілька різнохарактерних функцій, не призначених для дітей. Проте для цього необхідне вирішення цілого ряду проблем архітектурно-будівельної і соціально-економічної сфери, головними з яких є визначення джерел фінансування заходів з реконструкції будівлі та «відселення» розміщених там установ, адаптація існуючих будівель до вимог інклюзивної освіти (забезпечення архітектурної доступності), а також обладнання укріттів.

Список джерел

1. Байда Л.Ю. Архітектурна доступність шкіл навч.-метод. посіб. / за заг. ред. Байди Л.Ю., Красюкової-Еннс О.В. – Київ, ВГСПО «Національна Асамблея інвалідів України», 2012. 88 с.
2. Голубчак К.Т. Засоби візуальних комунікацій в архітектурному середовищі освітніх закладів // Сучасні проблеми архітектури та містобудування: Наук.-техн. збірник – Київ, КНУБА, 2021. – Вип. 59 С. 248-256 DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2021.59.248-256>
3. Дитячим садочкам бути! [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/dityachim-sadochkam-buti>
4. За чотири місяці війни окупанти зруйнували понад 100 шкіл Харкова [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://2day.kh.ua/ua/kharkow/za-chotyry-misyatsi-viyny-okupanty-zruynuvaly-ponad-100-shkil-kharkova#:~:text=3%20початку%20війни%20російські%20окупанти,харківський%20міський%20голова%20Ігор%20Терехов>
5. Іваник І.Г. Основи реконструкції будівель і споруд / За ред. І.Г. Іваника. – Львів, Видавництво Львівської політехніки, 2018. – 268 с.
6. Ковальська Г.Л. Архітектурне проектування навчальних закладів навч. посіб. / Г.Л. Ковальська. – Київ, КНУБА, 2010. – 152 с.
7. Ковальська Г.Л. Розвиток системи навчальних закладів у різних містобудівних умовах / Ковальська Г.Л. // Управління розвитком складних систем зб. наук. праць / Київ. нац. ун-т буд-ва і архітектури ; гол. ред. Лізунов П.П. – Київ КНУБА, 2015. – № 24. – С. 118-124.
8. Ковальська Г.Л., Новальська Т.О. Сучасні напрямки в проектуванні закладів дошкільної освіти в Україні // Архітектурний вісник КНУБА: Наук.-вироб. збірник – Київ: КНУБА, 2019. – Вип. 20 – С. 364-369. DOI: <https://doi.org/10.32347/2519-8661.2019-20.193610>
9. Олешко О.П., Петровська Ю.Р. Організація предметно-просторового середовища пришкольних територій // Містобудування та територіальне планування: Наук.-техн. збірник – Київ: КНУБА, 2020. – Вип. 72 – С. 214-222. DOI: <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2020.72.214-222>
10. Освіта у Львівській громаді в умовах воєнного стану [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://www.oporaua.org/samovriaduvannia/osvita-u-lvivskii-gromadi-v-umovakh-voennogo-stanu-24800>
11. Плоский В.О., Гетун Г.В. Архітектура будівель та споруд. Технічна експлуатація та реконструкція будівель Підручник-довідник / В.О. Плоский, Г.В. Гетун та ін. – Кам'янець-Подільський Рута, 2018. – 750 с.
12. Потапчук І.В., Бичковська Л.С. Проектування закладів дошкільної освіти: зарубіжний досвід // Вісник НУВГП – Рівне: НУВГП, 2020. – Вип. 3 (91) – С. 99-110. DOI: <https://doi.org/10.31713/vt320209>

13. Проскуряков В. Архітектура шкільних будівель. Принципи удосконалення з урахуванням енергозаощадження / Проскуряков В., Шулдан Л. – Львів, Видавництво Львівської політехніки, 2011. – 244 с.
14. Саєнко Д.М. Досвід Данії та Франції у проектуванні дитячих дошкільних закладів // Сучасні проблеми архітектури та містобудування: Наук.-техн. збірник – Київ: КНУБА, 2019. – Вип. 53 – С.305-312.
15. Слепцов О.С. Архітектура сучасної школи: Гімназія новітніх біотехнологій. – Київ А+С, 2011. – 120 с.
16. Слепцов О.С., Кисельов В.В. Архітектурне формування дитячих дошкільних закладів на складному рельєфі // Архітектурний вісник КНУБА: Наук.-вироб. збірник – К.: КНУБА, 2019. – Вип. 20 – С.290-297. DOI: <https://doi.org/10.32347/2519-8661.2019-20.193593>
17. Сьомка С.В. Проектування навчальних закладів: Навч. посіб. / С.В. Сьомка. – Київ: НАКККіМ, 2016. – 240 с.
18. Шкляр С.П. Перспективні напрями реорганізації колишніх дитячих дошкільних навчальних закладів // Архітектурний вісник КНУБА: Наук.-вироб. збірник – Київ: КНУБА, 2019. – Вип. 17-18 – С.131–137.
19. Шкляр С.П., Василькова І.Є. Проблеми відновлення первісної функції будівель колишніх дитячих садків // Еволюція уявлень в архітектурній і художній освіті: погляд в майбутнє матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., Харків, (листопад 2020 р.) / М-во освіти і науки України, Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова [за ред.: Г.О. Осиченко та ін.]. – Харків ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2020. – С. 147-149.
20. Юрчишин О. М. Проектування дитячих дошкільних закладів: навч. посібник / О.М. Юрчишин, І.П. Гнесь, Л.І. Лучко. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. – 152 с.

PhD in Architecture **Svitlana Shkliar**,
graduate student **Inna Vasykova**,
О.М. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

PROBLEMS OF FUNCTIONAL AND ARCHITECTURAL AND PLANNING RESTORATION OF PRE-SCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS

The report examines the problems and prospects of restoring the original function of the buildings of former kindergartens (preschool education institutions), which are now used for other purposes, in residential areas of large and largest cities. The need for functional restoration of objects is substantiated. It has been established that the functional and architectural-planning restoration of the buildings of former kindergartens, which are not used for their intended purpose, in the existing socio-economic conditions of Ukraine, is the optimal way to ensure the required number of places in preschool and primary school education institutions.

The actual functional use of buildings of former kindergartens is studied and analyzed. A field survey of nine microdistricts of "Saltivka" – the largest residential area of the city of Kharkiv – revealed that as of the fall of 2021, almost 47% of kindergarten buildings are not being used for their intended purpose. At the same time, a significant part of the buildings has been transformed into administrative

institutions and production enterprises, a large number of objects are multifunctional. And only a small number of buildings have institutions intended for children (child development centers, dance studios, sports schools).

The attitude of society to the issue of functional restoration of preschool education institutions on the basis of existing buildings is investigated.

The main architectural-building and socio-economic problems of functional and architectural-planning restoration of existing buildings on the way of their transformation into modern preschool education institutions are revealed. According to the results of a survey of the local population, the vast majority of those interviewed – 62% – consider it expedient to restore the original function of kindergarten buildings, which are currently not being used for their intended purpose.

To restore the original function of kindergarten buildings, which are currently not being used for their intended purpose, it is necessary to solve a number of problems in architectural and construction, socio-economic and other fields, which include: 1) justification of the need for additional places in preschool education institutions; 2) determination of sources of funding for the functional and planning restoration of children's preschool institutions; 3) determining the new location of objects and institutions located in the buildings of former kindergartens; 4) ensuring inclusiveness of the educational process; 5) safety of stay in a children's preschool (shelter equipment).

The most rational is the functional restoration of the buildings of former kindergartens, which now house production enterprises, administrative institutions, or those where several different functions, not intended for children, are grouped together.

Keywords: kindergarten; preschool education institution; functional restoration; architectural and planning restoration; reconstruction; adaptation.

REFERENCES

1. Baida L.Yu. (2012) Architectural accessibility of schools [Arkhitekturna dostupnist shkil]. Kyiv, VHSPO «Natsionalna Asambleia invalidiv Ukrainy», p. 88. {in Ukrainian}

2. Holubchak K.T. (2021) Means of visual communication in the architectural environment of educational institutions [Zasoby vizualnykh komunikatsii v arkhitekturnomu seredovyshti osvityvnykh zakladiv]. Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannya, Vyp. 59, p. 248-256. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2021.59.248-256> {in Ukrainian}

3. Kindergartens to be! [Dytiachym sadochkam buty!]. URL <https://mon.gov.ua/ua/news/dityachim-sadochkam-buti> {in Ukrainian}

4. During the four months of the war, the occupiers destroyed more than 100 schools in Kharkiv [Za chotyry misiatsi viiny okupanty zruynuvaly ponad 100 shkil Kharkova]. URL <https://2day.kh.ua/ua/kharkow/za-chotyry-misyatsi-viyny-okupanty-zruynuvaly-ponad-100-shkil-kharkova#:~:text=3%20початку%20війни%20російські%20окупанти,харківський%20міський%20голова%20Ігор%20Терехов> {in Ukrainian}

5. Ivanyk I.H. (2018) Basics of reconstruction of buildings and structures [Osnovy rekonstruktsii budivel i sporud]. Lviv, Vydavnytstvo Lvivskoi politekhnyky, p. 268. {in Ukrainian}

6. Kovalska H.L. (2010) Architectural design of educational institutions [Arkhitekturne proektuvannia navchalnykh zakladiv]. Kyiv, KNUBA, p. 152 {in Ukrainian}

7. Kovalska H.L. (2015) Development of the system of educational institutions in different urban planning conditions [Rozvytok systemy navchalnykh zakladiv u riznykh mistobudivnykh umovakh]. Upravlinnia rozvytkom skladnykh system, № 24, p. 118-124. {in Ukrainian}

8. Kovalska H.L., Novalska T.O. (2019) Modern trends in the design of preschool education institutions in Ukraine [Suchasni napriamky v proektuvanni zakladiv doshkilnoi osvity v Ukraini]. Arkhitekturnyi visnyk KNUBA, Vyp. 20, p. 364-369. DOI: <https://doi.org/10.32347/2519-8661.2019-20.193610> {in Ukrainian}

9. Oleshko O.P., Petrovska Yu.R. (2020) Organization of the subject-spatial environment of preschool territories [Orhanizatsiia predmetno-prostorovoho seredovyscha pryshkilnykh terytorii]. Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia, Vyp. 72, p. 214-222. DOI: <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2020.72.214-222> {in Ukrainian}

10. Education in the Lviv community under martial law [Osvita u Lvivskiy hromadi v umovakh voiennoho stanu]. URL <https://www.oporaua.org/samovriaduvannia/osvita-u-lvivskii-gromadi-v-umovakh-voienno-go-stanu-24800> {in Ukrainian}

11. Ploskyi V.O., Hetun H.V. (2018) Architecture of buildings and structures. Technical operation and reconstruction of buildings [Arkhitektura budivel ta sporud. Tekhnichna ekspluatatsiia ta rekonstruktsiia budivel]. Kam'ianets-Podilskyi Ruta, p. 750. {in Ukrainian}

12. Potapchuk I.V., Bychkovska L.S. (2020) Designing preschool education institutions: foreign experience [Proiektuvannia zakladiv doshkilnoi osvity: zarubizhnyi dosvid]. Visnyk NUVHP, Vyp. 3 (91), p. 99-110. DOI: <https://doi.org/10.31713/vt320209> {in Ukrainian}

13. Proskuriakov V., Shuldan L. (2011) Architecture of school buildings. Principles of improvement taking into account energy saving [Arkhitektura shkilnykh]

будивел. Pryntsypy udoskonalennia z urakhuvanniam enerhozaoshchadzhennia]. Lviv, Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniky, p. 244. {in Ukrainian}

14. Saienko D.M. (2019) The experience of Denmark and France in the design of children's preschools [Dosvid Danii ta Frantsii u proektuvanni dytiachykh doshkilnykh zakladiv]. Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia, Vyp. 53, p. 305-312. {in Ukrainian}

15. Slietsov O.S. (2011) Architecture of a modern school: Gymnasium of the latest biotechnologies [Arkhitektura suchasnoi shkoly: Himnaziia novitnikh biotekhnolohii]. Kyiv A+S, p. 120. {in Ukrainian}

16. Slietsov O.S., Kyselov V.V. (2019) Architectural formation of children's pre-school institutions on a complex terrain [Arkhitekturne formuvannia dytiachykh doshkilnykh zakladiv na skladnomu reliefi]. Arkhitekturnyi visnyk KNUBA, Vyp. 20, p.290-297. DOI: <https://doi.org/10.32347/2519-8661.2019-20.193593> {in Ukrainian}

17. Somka S.V. (2016) Designing educational institutions [Proektuvannia navchalnykh zakladiv]. Kyiv, NAKKKiM, p. 240. {in Ukrainian}

18. Shkliar S.P. (2019) Prospective directions of reorganization of former children's preschool educational institutions [Perspektyvni napriamy reorhanizatsii kolyshnykh dytiachykh doshkilnykh navchalnykh zakladiv]. Arkhitekturnyi visnyk KNUBA, Vyp. 17-18, p. 131–137. {in Ukrainian}

19. Shkliar S.P., Vasytkova I.Ye. (2020) Problems of restoration of the original function of buildings of former kindergartens [Problemy vidnovlennia pervisnoi funktsii budivel kolyshnykh dytiachykh sadkiv]. Evoliutsiia uiavlen v arkhitekturnii i khudozhnii osviti: pohliad v maibutnie materialy mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf., Kharkiv KhNUMH im. O.M. Beketova, p. 147-149. {in Ukrainian}

20. Yurchyshyn O.M., Hnes I.P., Luchko L.I. (2011) Designing children's preschools: education. manual [Proektuvannia dytiachykh doshkilnykh zakladiv]. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniky, p. 152. {in Ukrainian}